

2004 YILINDA AVRUPA BİRLİĞİ'NE ADAY OLAN ÜLKELERDEKİ EĞİTİM SİSTEMİNDEN DUYULAN MEMNUNİYET ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A RESEARCH ON SATISFACTION LEVEL FROM THE EDUCATION SYSTEM IN EU CANDIDATE COUNTRIES IN 2004

Sibel SELİM

*Celal Bayar Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü
sibel.selim@bayar.edu.tr*

ÖZET: Bu çalışmada amaç, 2004 yılında Avrupa Birliğine aday olan ülkelerdeki eğitim sistemlerinden duyulan memnuniyet düzeyini etkileyen faktörleri incelemektir. Çalışmada, Eurobarometer 2004.1 veri seti kullanılarak sıralı logit model tahminleri elde edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, ele alınan ülkeler içerisinde eğitim sisteminden duyulan memnuniyetin en düşük düzeyde olduğu ülke Türkiye'dir. Ayrıca, eğitim sisteminden duyulan memnuniyet üzerinde en fazla etkisi olan değişkenlerin; ülkelere ait olan değişkenler, hükümete duyulan güven ve eğitimin ilgili ülkede karşı karşıya olunan en önemli iki sorundan biri olup olmadığını yansıtan değişken olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği'ne Aday Ülkeler; Eğitim Sistemi; Memnuniyet Düzeyi; Sıralı Logit Model

JEL Sınıflaması: I20 ; I21; C01 ; C25

ABSTRACT: *This research aims to investigate the factors that affect satisfaction level from the education system in the EU candidate countries in 2004. Ordered logit model estimates are obtained using Eurobarometer 2004.1 data set. The results of the analysis demonstrate that satisfaction level from the education system is the lowest in Turkey amongst the EU candidate countries in 2004. Additionally, the study reports that the most important variables on the satisfaction level from the education systems are country variable, trust to the government and the variable that reflects if education is one of the two most important problems facing the related country.*

Keywords: *EU Candidate Countries; Education System; Satisfaction Level; Ordered Logit Model*

JEL Classifications: *I20 ; I21; C01 ; C25*

1. Giriş

Günümüzde özellikle sanayileşmiş toplumlarda eğitim insan kaynağının ya da işgücünün toplumsal gereksinimler çerçevesinde etkin olarak hazırlanması şeklinde değerlendirilmektedir. Eğitim bir yandan toplumsal anlamda yeniden üretimi, diğer yandan da bireylerin çeşitli rol ve beceriler kazanmasını ve dönüştürmesini sağlamaktadır (İçli, 2001:65). Eğitim, ekonomik ve sosyal gelişimin itici bir gücüdür. Bilgi çağı, iletişim çağı gibi isimlerle anılan günümüzde eğitime gereken önemi veren tüm uluslar hızla kalkınma yol alırken, çağdaş eğitimin gerisinde kalan ülkeler uygarlaşma yolundan uzaklaşmakta ve kalkınmış ülkelerle aralarındaki

uçurum daha da büyümektedir (Tomanbay, 2002:1). Yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra yaşanan teknolojik, ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmeler, tüm dünyayı tarihte görülmemiş bir değişim sürecinin içine sürüklemiştir. Bu süreç teknolojiyi üretebilen, yaratıcı insan yetiştiren, yeni teknolojilerin hızla üretime uygulanmasını sağlayan nitelikli insanların eğitime önem veren kurumların gereksinimini arttırmıştır (Muter ve Gökbunar, 2000:1).

Pek çok ülke mevcut eğitim sorunlarının nasıl çözümleneceğini araştırmakta ve reform projeleri hazırlamaktadır. Eğitimde reform¹ çalışmaları uluslararası bir nitelik kazanmakta ve ilgili alanlardaki yazında eğitimi konu alan çalışmalar yapılmaktadır. Dumas ve Lambert (2005) Senegal’de eğitim ve aile karakteristikleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Oluşturulan modelde anneye ve babaya ilişkin değişkenler yanında hanehalkı ile ilgili değişkenler de kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar, bireylerin eğitim düzeyi üzerinde babanın eğitim düzeyinin anneninkinden daha fazla etkili olduğunu göstermiştir. Holmes (1999), 1991 yılı Pakistan Bütünleşik Hanehalkı Araştırması verilerini kullanarak Pakistan’daki eğitim talebini incelemiştir. Çalışmada, 5-25 yaşları arasındaki kız ve erkekler için eğitime katılımın en küçük kareler ve sansürlenmiş sıralı probit tahminleri elde edilmiştir. Boissiere (2004), gelişmekte olan ülkelerde ilköğretim eğitime katılımın belirleyicilerini ele almıştır. Avrupa² Birliği’ne üye olan ve üyelik yolunda ilerleyen ülkelerde de eğitim önemli bir konu olmakla birlikte söz konusu ülkelerdeki eğitim konusunda çok sayıda araştırma yapılmıştır. Dumas ve Lambert (2005)’in çalışmasına benzer bir çalışma Smits ve Hoşgör (2006) tarafından Türkiye için gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, lojistik regresyon modeli kullanılarak aile geçmişinin çocukların ilk ve orta öğretime katılımı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar, özellikle annelerin eğitime katılmayan çocuklar üzerindeki etkisinin büyük olduğunu ortaya koymuştur. Ganzeboom ve Nieuwbeerta (1999), altı Doğu Avrupa ülkesi olan Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Rusya ve Slovakya’da 1940–1985 yılları arasında eğitime katılım konusu ele almıştır. Çalışmada, ailenin eğitime katılımının çocukların eğitime katılımının temel belirleyicisi olduğu ve ailenin eğitiminin etkisinin 1940’dan 1985’e doğru gidildikçe yaklaşık olarak yarı yarıya azaldığı belirtilmiştir. Mayo (2003), Malta’da üniversite eğitimi ele almıştır. Tansel ve Bircan (2006), 1994 Hanehalkı Harcama Araştırması verilerini kullanarak Türkiye’de eğitim talebini³ incelemiştir. Tobit modelin kullanıldığı çalışmada toplam hanehalkı harcaması, anne ve babanın eğitim düzeyi ve diğer hanehalkı özelliklerinin çocukların okul dışında aldığı özel ders harcamaları üzerindeki etkisi araştırılmıştır.

Avrupa Birliği adayı olan ve üyelik yolunda ilerleyen Türkiye’nin pek çok konuda olduğu gibi eğitim konusunda da AB standartlarına ulaşması gerekmektedir. Bu amaca yönelik olarak, Türkiye’deki eğitim sisteminin AB ülkeleri ve diğer AB adayı ülkelerdeki eğitim sistemleri ile karşılaştırılması oldukça önemlidir. Bu gerçeklerden yola çıkarak bu çalışmada AB’nin resmi bir kuruluşu olan Eurobarometer’in 2004.1 veri seti kullanılarak 2004 yılında Avrupa Birliğine aday⁴ olan Malta, Kıbrıs, Slovenya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Estonya, Polonya, Slovakya, Letonya,

¹ Türkiye’de eğitim reformu ile ilgili bilgi için bkz. Akşit (2007).

² Avrupa’da eğitimin getirisi hakkında bilgi için bkz. Wößmann (2003)

³ Türkiye’de eğitim talebi için bkz. Tansel (2002).

⁴ Bu çalışma 2004 yılına kadar aday olup 1 Mayıs 2004’te Avrupa Birliği üyesi olan Malta, Güney Kıbrıs, Slovenya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Estonya, Polonya, Slovakya, Letonya ve Litvanya ile 1 Ocak 2007’de Birliğe üye olan Bulgaristan ve Romanya’yı içermektedir.

Romanya, Litvanya, Bulgaristan ve Türkiye'yi içeren 13 ülkedeki eğitim sistemlerinden duyulan memnuniyet düzeyini etkileyen faktörler incelenmiştir.

Bu çalışmanın izleyen bölümleri şu şekilde düzenlenmiştir. İkinci bölümde, çalışmada kullanılan sıralı logit model açıklanmaktadır. Uygulamanın yer aldığı Üçüncü Bölümde, kullanılan veri ve değişkenler sunulmuştur. Dördüncü Bölümde tanımlayıcı istatistiklere yer verilirken, modellere ait tahmin sonuçları Beşinci Bölümde sunulmuştur. Altıncı Bölümde ise elde edilen sonuçlar yer almaktadır.

2. Sıralı Logit Model

Bu çalışmada eğitim sisteminden duyulan memnuniyet düzeyini etkileyen faktörler araştırılmıştır ve bağımlı değişkenin ordinal yapısından dolayı sıralı logit model kullanılmıştır. Sıralı modeller ilk olarak McKelvey and Zavoina (1975) tarafından kullanılmıştır. Sıralı probit model normal olasılık dağılımına dayanırken sıralı logit model standardize edilmiş logistik olasılık dağılımına dayanmaktadır. Sıralı logit modeli sıralı probit modelden ayıran özelliği hataların logistik olarak dağılmasıdır (Chow, 1988). Sıralı logit model $-\infty$ ile $+\infty$ aralığında gözlenemeyen bir y^* değişkeninin gözlenen y değişkeni ile ilişkilendirildiği bir modelden oluşturulabilir (Long, 1997).

Sıralı logit model iki değerli logit modelin genişletilmiş halidir ve aşağıdaki şekilde formüle edilir.

$$y^* = \sum_{k=1}^K \beta_k x_k + \varepsilon \quad (1)$$

Burada x_i bağımsız değişkenler vektörü, ε ise hata terimidir.

y değişkeni m kategori için gözlenirse aşağıdaki eşitlik elde edilir.

$$y = m \quad \text{eğer} \quad \tau_{m-1} \leq y^* < \tau_m \quad m = 1 \dots J \quad \text{için} \quad (2)$$

Burada τ 'lar eşik (thresholds) değerleridir.

Gözlenen y değişkeni, y^* ile ilişkilendirildiğinde eşitlik (3) elde edilir (Agresti 1990; Liao 1994; Long, 1997).

$$y = \begin{cases} 1 & \text{eğer } \tau_0 = -\infty \leq y_i^* < \tau_1 \\ 2 & \text{eğer } \tau_1 \leq y^* < \tau_2 \\ 3 & \text{eğer } \tau_2 \leq y^* < \tau_3 \\ 4 & \text{eğer } \tau_3 \leq y^* < \tau_4 \end{cases} \quad (3)$$

Sıralı logit modelde J kategori olduğunda olasılıklara ilişkin denklemler aşağıda verildiği gibi olmaktadır.

$$\text{Pr ob}(y = 1) = L\left(-\sum_{k=1}^K x_k \beta_k\right), \quad (4)$$

$$\Pr ob(y = 2) = L\left(\tau_2 - \sum_{k=1}^K x_k \beta_k\right) - L\left(-\sum_{k=1}^K x_k \beta_k\right), \quad (5)$$

$$\Pr ob(y = 3) = L\left(\tau_3 - \sum_{k=1}^K x_k \beta_k\right) - L\left(\tau_2 - \sum_{k=1}^K x_k \beta_k\right), \quad (6)$$

$$\Pr ob(y = J) = 1 - L\left(\tau_{J-1} - \sum_{k=1}^K x_k \beta_k\right). \quad (7)$$

Sıralı modellerdeki önemli bir varsayım, paralellik varsayımı yani β tahminlerinin eşik değerlerinde sabit olduğudur. Diğer bir ifade ile; x 'in etkilerinin yani katsayılarının, hangi kategori olduğuna bakılmaksızın sabit olması gerektiğidir. Bu durum literatürde Paralel Eğimler varsayımı (Parallel Slopes Assumption) ya da Oransal Risk varsayımı (Proportional Odds Assumption) olarak da bilinmektedir (Liao, 1994:40).

Sıralı logit modelindeki katsayılar bağımsız değişkenlerin marjinal etkilerini göstermezler. Bu nedenle, bu çalışmada model katsayılarının yorumlanabilmesi için marjinal etkiler de bulunmuştur.

3. Kullanılan Veri Seti ve Değişkenler

Bu çalışmada, Eurobarometer 2004.1 anketi verileri kullanılmıştır. Tesadüf örnekleme yöntemiyle seçilmiş bireylere yüz yüze görüşme tekniği ile yapılan anket; aday ülkelerdeki yaşam, politikaya katılım, kurumlara güven, Avrupa Birliği hakkında bilgi, önemli ulusal ve uluslararası konular, Avrupa Parlamentosu, küreselleşme, sağlık sistemi ve bireylerin demografik özellikleri ile ilgili soruları içermektedir. Şubat-Mart 2004 döneminde gerçekleştirilmiş olan anket o dönemde Avrupa Birliğine aday olan 13 ülkeyi kapsamaktadır. Anket, Malta ve Kıbrıs (500 birey) dışında her ülke için 15 yaş ve üzerinde yaklaşık olarak 1000 temsili örneği içermektedir.

Eurobarometer 2004.1 anketinde yer alan sorulardan biri bireylerin eğitim sisteminden memnun olup olmadıklarıdır ve cevaplar “hiç memnun değilim (1)” ile “çok memnunum (5)” aralığındaki beş kategoriye ayrılmıştır. Daha önce de ifade edildiği gibi, ele alınan bağımlı değişkenin ordinal yapısından dolayı bu çalışmada kalitatif tercih modellerinden sıralı logit modeli kullanılmıştır. Analizlerde, eğitim sisteminden duyulan memnuniyet ile ilgili soruya cevap vermeyen bireyler veri setinden çıkarılmış ve toplam 11262 birey ele alınmıştır. Eğitim sisteminden duyulan memnuniyeti etkileyebilecek bağımsız değişkenler olarak bireylerin medeni durumu, cinsiyeti, işteki durumu, yerleşim yeri, hanehalkı büyüklüğü, yaş grubu, dini törenlere katılma sıklığı, gelir düzeyi, hükümetin eğitime ek harcama yapıp yapmaması gerektiği ve eğitimin iki önemli sorundan biri olup olmadığı konusundaki görüşü, hükümete güveni, demokrasinin işleyişinden memnuniyeti ve yaşam memnuniyeti alınmıştır. Ayrıca, aday ülkeleri ifade eden kukla değişkenler de modele dahil edilmiştir.

4. Tanımlayıcı İstatistikler

Bu çalışmada kullanılan değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 1’de sunulmuştur. Ele alınan 13 ülkenin geneline bakıldığında eğitim sisteminden duyulan memnuniyet ortalaması 2.744’dir. Tablo 2 ve Şekil 1’de ise eğitim sisteminden duyulan ortalama memnuniyet düzeyleri ülke bazında verilmiştir. Tablo 2 ve Şekil 1’de görüldüğü gibi eğitim sisteminden duyulan memnuniyet düzeyi

ortalamasının en fazla olduğu ülke Malta (3.691), memnuniyet ortalamasının en düşük olduğu ülkeler ise Türkiye (2.358) ve Bulgaristan'dır (2.323).

Tablo 1'de görüldüğü gibi, ele alınan ülkelerdeki anket yapılan bireylerin anketteki toplam birey sayısı içindeki oranları %4 ile %9 arasında değişmektedir. Ankete katılan bireylerin %54'ü kadın %46'sı ise erkektir ve %57'si evlidir. Bireylerin işteki durumları dikkate alındığında ise %44'ünün çalışmadığı, %11'inin öğrenci olduğu, %37'sinin ücretli olarak çalıştığı ve %7.6'sının kendi hesabına çalıştığı görülmektedir. Kırsal alan ve köyde yaşayanlar yaklaşık %36'luk bir kesimi oluştururken büyük ölçekli illerde yaşayanlar %30'luk bir kesimdir. Hanehalkı büyüklüğü değişkeni incelendiğinde, hanelerin yaklaşık %39'unun 0-2 kişi, %46'sının 3-4 kişi ve %15'inin ise 5 ve üzeri kişiden oluştuğu görülmektedir. Bireylerin %18'i 15-25 yaşları arasında olup yaklaşık olarak yarısı 46 yaş ve üzerindedir. En düşük gelir grubundakilerin oranı %18.8 iken en yüksek gelir grubundaki bireylerin oranı %38.5'tir. Bireylerin dini törenlere katılma sıklığı ortalaması 3.52'dir. Devletin eğitime ek harcama yapmasını isteyen bireyler %41'lik kısmı oluştururken bireylerin %6'sı eğitimin ülke için önemli bir sorun olduğunu belirtmişlerdir. Bireylerin %34'ü hükümetlerine güvenmekte olup, demokrasinin işleyişinden duyulan memnuniyet ortalaması 2.3'tür. Ayrıca, yaşam memnuniyeti ortalaması 3.3'tür.

Tablo 1. Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Ortalama	Std. Sapma
Eğitim sisteminden duyulan memnuniyet düzeyi	2.744	1.084
<i>Ülkeler</i>		
Bulgaristan	0.074	0.262
Kıbrıs	0.043	0.202
Çek Cumhuriyeti.	0.080	0.272
Estonya	0.082	0.275
Macaristan	0.080	0.272
Letonya	0.085	0.279
Litvanya	0.083	0.276
Polonya	0.086	0.280
Romanya	0.084	0.278
Slovakya	0.089	0.284
Slovenya	0.085	0.278
Malta	0.042	0.200
Türkiye (Temel sınıf)	0.088	0.283
<i>Medeni Durum</i>		
Evli	0.570	0.495
Diğer (Temel sınıf)	0.430	0.495
<i>Cinsiyet</i>		
Kadın	0.535	0.499
Erkek (Temel sınıf)	0.466	0.499
<i>İşteki Durum</i>		
Çalışmıyor	0.440	0.497
Öğrenci	0.110	0.313
Kendi hesabına (Temel sınıf)	0.076	0.265
Ücretli	0.374	0.484
<i>Yerleşim Yeri</i>		
Kırsal alan veya köy (Temel sınıf)	0.359	0.480
Küçük veya orta ölçekli il	0.340	0.474
Büyük ölçekli il	0.301	0.459
<i>Hanehalkı Büyüklüğü</i>		
0-2	0.388	0.487
3-4	0.458	0.498
5 ve üzeri (Temel sınıf)	0.154	0.361

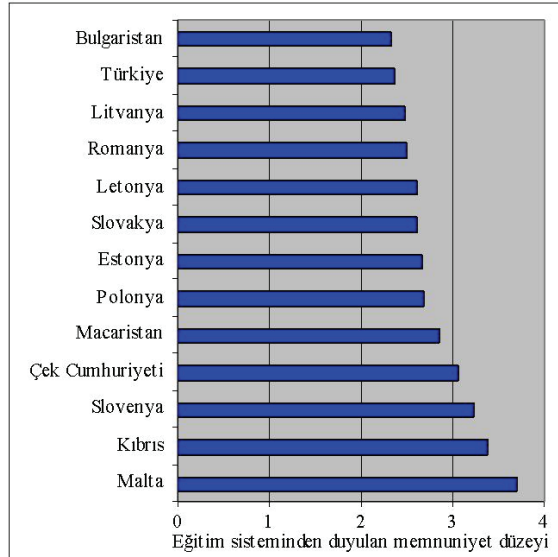
Tablo 1. Tanımlayıcı İstatistikler (devamı)

<i>Yaş</i>		
15-25 (Temel sınıf)	0.184	0.387
26-35	0.183	0.386
36-45	0.173	0.378
46 ve üzeri yaş	0.460	0.498
<i>Gelir Grupları</i>		
1. gelir grubu (Temel sınıf)	0.188	0.391
2. gelir grubu	0.226	0.418
3. gelir grubu	0.202	0.401
4. ve en yüksek gelir grubu	0.385	0.487
<i>Diğer Değişkenler</i>		
Dini törenlere katılma sıklığı (Yoğun-seyrek)	3.527	1.402
Hükümet eğitime ek harcama yapmalı	0.415	0.493
Eğitim en önemli iki problemden biridir.	0.062	0.241
Hükümete duyulan güven	0.342	0.475
Demokrasinin işleyişinden memnuniyet	2.346	1.309
Yaşam memnuniyeti	3.328	1.094
Örnek Büyüklüğü	11262	

Tablo 2. Ülkelerde Eğitim Sisteminden Duyulan Ortalama Memnuniyet Düzeyi

Ülke	Örnek Büyüklüğü	Ortalama	Standart. Sapma
Malta	470	3.691	0.999
Kıbrıs	479	3.374	1.139
Slovenya	953	3.234	0.995
Çek Cumhuriyeti	904	3.063	0.931
Macaristan	905	2.852	1.020
Polonya	928	2.684	1.036
Estonya	963	2.669	1.031
Slovakya	999	2.607	0.982
Letonya	956	2.603	1.045
Romanya	948	2.506	1.052
Litvanya	936	2.485	0.933
Türkiye	988	2.358	1.092
Bulgaristan	833	2.323	1.115

Kaynak: Eurobarometer Survey 2004.1.

Şekil 1. Ülkelerde Eğitim Sisteminden Duyulan Ortalama Memnuniyet Düzeyi

Kaynak: Candidate Countries Eurobarometer 2004.1

5. Model Tahmin Sonuçları

2004 yılında Avrupa Birliğine aday olan 13 ülkede eğitim sistemlerinden duyulan memnuniyet düzeyinin sıralı logit model tahminleri Tablo 3'te sunulmuştur. Modelde ele alınan değişkenlerin katsayılarına bakıldığında sadece 2. *gelir grubu* değişkeninin katsayısının anlamsız olduğu, diğer tüm değişkenlere ait katsayıların ise anlamlı ve beklentilere uygun olduğu görülmektedir. Modelden elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, Türkiye'deki eğitim sisteminden duyulan memnuniyet düzeyinin diğer aday ülkelerdeki memnuniyet düzeyinden daha düşük olduğu görülmektedir. Özellikle Malta'da eğitim sisteminden duyulan memnuniyetin Türkiye'ye göre çok daha fazla olduğu görülmektedir. Bir adalar ülkesi olan Malta, Afrika ve Asya'ya özgü kültürlerle ve Avrupa'nın modern kent görünümüne sahiptir. 1964 yılına kadar İngiliz sömürgesi olduğu için Malta'nın eğitim sisteminde İngiltere'nin etkisi görülmekle birlikte okullarında oldukça kaliteli eğitim verilmektedir.

Model sonuçlarına göre evli olan bireylerin evli olmayanlara göre ve kadınların erkeklere göre eğitim sisteminden daha az memnun oldukları görülmektedir. Bunun yanı sıra, küçük veya orta ölçekli ve büyük illerde yaşayanlar kırsal kesim veya köyde yaşayanlara göre eğitim sisteminden daha az memnundurlar. Kentsel kesimde yaşayanların eğitimden beklentilerinin kırsal kesimdekilere göre çok daha fazla olması bu sonucu ortaya çıkarmaktadır. Hanehalkı büyüklüğü açısından sonuçlar incelendiğinde, 0-2 ve 3-4 bireyden oluşan ailelerin eğitim sisteminden duydukları memnuniyet düzeyinin 5 ve üzeri bireyden oluşan ailelerinkinden daha düşük olduğu görülmektedir. Birey sayısının az olduğu ailelerdeki bireylerin genellikle daha fazla eğitimi olmaları ve bu nedenle eğitim sisteminden beklentilerinin daha fazla olması bu sonucun ortaya çıkmasında önemli bir yere sahiptir. Bireylerin yaşı arttıkça eğitim sisteminden duyulan memnuniyetin azaldığı görülmektedir. Bireylerin işteki durumları dikkate alındığında ise, öğrenci olanlar, herhangi bir işte çalışmayanlar ve ücretli olarak çalışanların eğitim sisteminden duydukları memnuniyetin kendi hesabına çalışanlara göre daha az olduğu görülmektedir. Hanenin ortalama gelirinin artması bireylerin eğitim talebini arttırmakta ve bu durum bireyin eğitimden beklentilerini arttırmaktadır. Model sonuçları bu durumu teyit etmektedir. Yani, hanenin ortalama gelirinin artması eğitim sisteminden duyulan memnuniyeti azaltmaktadır. Diğer değişkenlere göre sonuçlar analiz edildiğinde ise şu bulgulara ulaşılmıştır: Hükümetin ek harcamaları öncelikle eğitime yapması gerektiğini düşünenlerin eğitim sisteminden memnuniyet düzeyinin bu ek harcamaların farklı alanlarda yapılması gerektiğini düşünenlerinkinden daha az olduğu görülmektedir. Dini törenlere katılma sıklığı azaldıkça eğitim sisteminden duyulan memnuniyet de azalmaktadır. Ayrıca, beklentilere uygun olarak, ülkelerinin karşı karşıya olduğu en önemli iki sorundan birinin eğitim olduğunu düşünenlerin eğitim sisteminden daha az memnun oldukları ortaya çıkmıştır. Eğitim sisteminden duyulan memnuniyeti pozitif yönde etkileyen diğer değişkenler ise *hükümete duyulan güven*, *demokrasinin işleyişinden memnuniyet* ve *yaşam memnuniyeti*'dir. Kişinin yaşam tatmini arttıkça pek çok konuda olduğu gibi eğitim sisteminden duyduğu memnuniyet de artmaktadır.

Tablo 3. Sıralı Logit Model Tahminleri

Değişkenler	Katsayı	z	Marjinal etki
<i>Ülkeler</i>			
Bulgaristan	0.422	4.350*	0.011
Kıbrıs	1.321	11.610*	0.052
Çek Cumhuriyeti	1.244	13.360*	0.045
Estonya	0.818	8.900*	0.024
Macaristan	0.983	10.530*	0.031
Letonya	0.755	8.290*	0.022
Litvanya	0.499	5.520*	0.013
Polonya	0.769	8.190*	0.022
Romanya	0.608	6.710*	0.016
Slovakya	0.756	8.280*	0.022
Slovenya	1.508	15.820*	0.060
Malta	2.234	19.050*	0.137
<i>Medeni Durum</i>			
Evli	-0.081	-1.850***	-0.002
<i>Cinsiyet</i>			
Kadın	-0.094	-2.620*	-0.002
<i>İşteki Durum</i>			
Ücretli	-0.200	-2.880*	-0.004
Çalışmıyor	-0.163	-2.310**	-0.003
Öğrenci	-0.359	-3.520*	-0.007
<i>Yerleşim Yeri</i>			
Küçük veya orta ölçekli il	-0.122	-2.890*	-0.002
Büyük ölçekli il	-0.249	-5.500*	-0.005
<i>Hanehalık Büyüklüğü</i>			
0-2	-0.164	-2.730*	-0.003
3-4	-0.113	-2.140**	-0.002
<i>Yaş</i>			
26-35	-0.179	-2.420**	-0.004
36-45	-0.252	-3.230*	-0.005
46 ve üzeri yaş	-0.198	-2.670*	-0.004
<i>Gelir</i>			
2. gelir grubu	-0.084	-0.139	-0.002
3. gelir grubu	-0.179	-2.940*	-0.004
4. ve en yüksek gelir grubu	-0.255	-4.480*	-0.005
<i>Diğer Değişkenler</i>			
Dini törenlere katılma sıklığı (Yoğun-seyrek)	-0.025	-1.820***	-0.001
Hükümet eğitime ek harcama yapmalı	-0.475	-12.550*	-0.010
Eğitim en önemli iki problemden biridir.	-0.741	-9.860*	-0.011
Hükümete duyulan güven	0.551	13.510*	0.013
Demokrasinin işleyişinden memnuniyet	0.188	13.0500*	0.004
Yaşam memnuniyeti	0.479	24.620*	0.010
_cut1	-0.235		
_cut2	1.587		
_cut3	2.971		
_cut4	5.725		
Log likelihood	-14922.007		
Pseudo R ²	0.088		

*p<.01, **p<.05, ***p<.010.

Marjinal etkiler, eğitim sisteminden duyulan en yüksek memnuniyet düzeyine (5) göre elde edilmiştir.

6. Sonuç

Bu çalışmada, 2004 yılında Avrupa Birliğine aday olan ülkelerdeki eğitim sisteminden duyulan memnuniyet düzeyini etkileyen faktörler incelenmiştir. Bu kapsamda, Malta, Kıbrıs, Slovenya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Estonya, Polonya, Slovakya, Letonya, Romanya, Litvanya, Bulgaristan ve Türkiye'yi içeren Eurobarometer 2004.1 veri seti kullanılmıştır. Bu ülkeler içinde eğitim sisteminden en fazla memnun olunan ülkenin Malta olduğu görülmektedir. Kadınlar, evli olan ve

illerde yaşayan bireyler eğitim sisteminden daha az memnundur. Hanenin ortalama gelirinin artması, beklendiği gibi eğitim sisteminden duyulan memnuniyeti azaltmıştır. Bireylerin yaşı arttıkça eğitim sisteminden duydukları memnuniyetin azaldığı görülmüştür. Diğer değişkenler dikkate alındığında ise marjinal katkısı en yüksek olan değişkenin eğitimin önemli bir sorun olduğunun düşünülmesi olduğu görülmektedir. Model sonuçlarına göre, ele alınan ülkeler içerisinde eğitim sisteminden memnuniyetin en az olduğu ülkenin Türkiye olduğu görülmektedir. Türkiye'deki eğitim sisteminin mevcut durumuna bakıldığında, eğitim harcamalarında artış olmasına rağmen eğitim harcamalarının GSMH'ya oranının düşük olduğu görülmektedir. Türkiye'de ilköğretime kaydolma oranı artmaktadır, ancak, orta öğretime kayıt oranı halen göreceli olarak düşüktür. İlk ve orta öğretimde kalitenin artırılması gerekmekte, genel ve mesleki eğitim alanlarında dönüşümü sağlayacak reformlara ihtiyaç duyulmaktadır. Avrupa Birliğine üyelik yolunda ilerleyen Türkiye'nin pek çok konuda olduğu gibi eğitim konusunda da AB standartlarına ulaşması gerekmektedir. Bireylerin eğitimlerinin artması aynı zamanda o toplumun ekonomik, sosyal ve politik konularda da gelişiminin sağlanması anlamına gelmektedir. Nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi eğitim politikasının oluşturulmasında büyük önem arz etmektedir.

Türkiye'nin sahip olduğu demografik dinamikler ve potansiyel, AB müzakere süreciyle beraber Türk eğitim sektörünün verimliliğinin ve etkinliğinin artırılmasıyla ekonomik büyümeye olumlu olarak yansiyabilecektir (TEPAV, 2006).

Bu çalışmada gerçekleştirilen analiz 2004 yılında AB'ne aday olan ülkeler için genel sonuçlar sağlamaktadır. Bu analiz, ele alınan ülkelerin her biri için ayrı ayrı gerçekleştirilerek genişletilebilir ve böylece elde edilen sonuçlar ilgili ülkelerin politik, ekonomik ve kültürel özellikleri de dikkate alınarak değerlendirilebilir.

Referanslar

- AGRESTI, A. (1990). *Categorical data analysis*, John Wiley, New York.
- AKŞİT, N. (2007). Educational reform in Turkey. *International Journal of Educational Development*, 27, pp.129–137.
- Avrupa Birliği Müzakere Sürecinde "Eğitim ve Kültür"*, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Enstitüsü Politika Notları, TEPAV|EPRI – AB Çalışma Grubu, 2006. <<http://www.tepav.org.tr>>, [Erişim tarihi:23.03.2008]
- BOISSIERE, M. (2004). Determinants of primary education outcomes in developing countries. *The World Bank Operations Evaluation Department*, The World Bank, Washington, D. C.
- CHOW, G. C. (1988). *Econometrics*. McGraw-Hill Book Company, 4th Printing, Singapore.
- DUMAS, C., LAMBERT, S. (2005). *Children education in Senegal: How does family background influence Achievement?*. <<http://www.inra.fr/internet/Departements/ESR/UR/lea/documents/wp/wp0503.pdf>> [Erişim Tarihi: 14.3.2008].
- THE EUROBAROMETER SURVEY SERIES, Candidate Countries Eurobarometer 2004.1.
- GANZEBOOM, H. G., NIEUWBEERTA, P. (1999). Access to education in six Eastern European countries between 1940 and 1985. Results of a cross-national survey. *Communist and Post-Communist Studies*, 32, pp.339-357.

- HOLMES, J. (1999). Measuring the determinants of school completion in Pakistan: Analysis of censoring and selection bias. *Center Discussion Paper*, No. 794.
- İÇLİ, G., (2001). Eğitim, istihdam, teknoloji. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 9, 65-71. ss.
- LIAO, T. F. (1994). *Interpreting probability models, logit, probit, and other generalized linear model*. Series/Number 07-101, Thousand Oaks, Sage Publications.
- LONG, J. S. (1997). *Regression Models for categorical and limited dependent variables*. Thousand Oaks CA, Sage Publications.
- MAYO, P. (2003). University continuing education in Malta”, *Journal of Maltese Educational Research*. 1(1), pp. 23-43.
- MCKELVEY, R. D., ZAVOİNA, W. (1975). A statistical model for the analysis of ordinal level dependent variables. *Journal of Mathematical Sociology*, 4, pp.103-120.
- MUTER, N., GÖKBUNAR, R. (2000). *21. yüzyıla doğru Türkiye’de eğitim hizmetlerinin çağdaştırılması*, Prof. Dr. Adnan TEZEL’e Armağan, Marmara Üniversitesi Maliye Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayın No:600/13, İstanbul.
- SMITS, J., HOŞGÖR, A. G., (2006). Effects of family background characteristics on educational participation in Turkey. *International Journal of Educational Development*, 26, pp.545-560.
- TANSEL, A., BİRCAN, F. (2006), Demand for education in Turkey: A tobit analysis of private tutoring expenditures. *Economics of Education Review*, 25, pp.303-313.
- TANSEL, A. (2002). Determinants of school attainment of boys and girls in Turkey: individual, household and community factors. *Economics of Education Review*, 21, pp. 455-470.
- TOMANBAY, M. (2002). Ulusal eğitimimizin temel sorunları ve laik, çağdaş eğitimin önemi. *İlk Hedef: Fikir Sanat Kültür Dergisi*, 1(4), 35-38.ss.
- WOßMANN, L. (2003). Returns to education in Europe. *Review of World Economics*, 139(2), pp. 348-376.